

առթիւ մէկդի ձգեց իր աստղները եւ գրեթէ բոլորովին նորերը քնեցեց, եւ ամանց ալ մէշէն համեց այնպիսի տողեր եւ հասուածներ, ուր գրաբարի կանոններ չէին յարգուած կամ խանգարուած էին եւ կամ այնպիսի զարտուաւթիւններ էին որ կը խրքնացնէին մաֆուր եւ քնիւր գրաբարի պարզութիւնը, եւ նիւզ այս նպատակով՝ նախնեաց գործերէն իր քնքրած հասուածներուն խանգարումներ ուղղեց եւ խրքնութիւններ պարզեց՝ ասոնց բնագիրներուն համեմատ, եւ այս նպատակով կամ ծանօթութիւն տալու լուսանցներու մէջ եւ կամ կարթագիծներու մէջ աւելցուց իմաստք լրացնող եւ պարզող բառերը:

Ընթ-ԱՅՔի այս Գ. Տարւոյն մէջ ազուտ նորութիւններ կան. նախ, գերազանցապէս շանկան եւ սքրուած բանասիրական եւ բերականական ծանօթութիւններ, յետոյ Բ. Մասին մէջ նոր գրաբարագիրներէն ու շաղհաւ տեղ տուած բազմամաս Գաբրիէանի քաղցամուրեանց՝ որոնց մէջ նաեւակ «սկիւն» կը գտնուի Գաբրիէան Սերգան, որ իբրեւ բերող ինքն ալ տէր է քնիւր հասակի եւ նոր «սկիւն»։ Այս դասագիրքին ամէնէն նոր եւ հետաքրքիր ատուելութիւններէն մէկն ալ է այն մասը, էջ 211-222, ուր կը տեսնուի ՃԱՇԱԿ ՄԸ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՊՈՅԻ ԼԱՅՆԵՐԷՆԷՆ, Գրաբարի ուսուցման նորութիւններէն եւ նոր դասագիրքէն եւ ոչ մէկուն մէջ եղած էր այսպիսի փորձ մը, որ հետաքրքիր է ամէն կերպով եւ կը յայտնաբերէ գրաբարագիր Գաբրիէանի ձեռն-նամուրիւր յաւանքան զարգացող գործերուն ուսումնասիրութեան մէջ:

Ընթացի Գ. Տարւոյն զուգընթաց պիտի աւանդուի նաեւ Այբուբենի Հայերէն Բանասիրութեան, որ աւանդին լոյս տեսաւ արդէն, եւ որ պիտի կցուի այս հատորին վերջը, որով եւ Ընթ-ԱՅՔին զինք պիտի բլլայ 10 եզ. Գանձական փոխանակ 7-ի:

Ընթ-ԱՅՔին այս Գ. Տարին այնպիսի գործ մըն է որ ո՛չ միայն մեր դպրոցներու բարձրագոյն դաստիարակներուն մէջ պիտի սիրուի, այլ նաեւ նախնեաց լեզուէն բոլոր համ առնողներ հետաքրքրութեամբ պիտի կարդան զայն:

Գործին զարգացումը այնքան խնամով զուլի եղած է որ պատիւ կը բերէ Ս. Արքայի զարգացման, քնիւր բարձր, նոր եւ նաեւապէս գիր, մաֆուր զարգացում, վերջապէս բանասիրական եւ գեղարուեստական գործ մը, որ հրաշալիութեամբ Ընթացի միւս հատորներուն եւ Բանասիրական Այբուբենին պէտք Ի յիշատակ նախնայ Աւրգան Կիսարացոյ (1819-1887):

Երբ մեր հայ դպրոցներու մէջ շարքական երկու ժամ տեսնուի Գրաբարի խնամտանք ուսուցման, դասագիրքներու այս շարքին առաջնորդութեամբ, քի՛ իւրաքանչիւր ընթացի կ'աւարտի իր տարին եւ քի՛ ուրիշ ուսանողներ կարող կ'ըլլան նախնեաց տեղ գործը հասկնալ տեսնալ եւ ի ներքին գրելու եւ բարգիւնելու փորձեր ալ քնել:

Բ. Ե.

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆՆԵՐ

ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարեգործականի կազմութիւնը եւ գործունէութիւնը, մեր ազգ. ժամանակակից պատմութեան մէջ, յիշատակելի դէպք մըն է. ամէն կերպով պատուարներ, մեզ՝ Հայերու համար: Հակառակ այս բացայայտ իրողութեան, շատեր կան մեր մէջ որ իրաւունք կուտան իրենց՝ տարակոյսի տակ ձգելու անոր օգտակարութիւնը եւ քննադատելու դայն, եթէ ոչ խորժելու, անոր գործելու կերպին եւ սխալներին մէջ: Եւ ցաւալին այն է որ կա՛ն ուրիշ շատեր որ իւրի պէտք կը կընեն հակառակորդներու այդ արդար կամ անարդար ըսուածները Բարեգործականի հասցէին, առանց քննելու թէ այդ ըսուածները աննախապաշար եւ անաշու միտքերու համար՝ ողջմտութեան ի՛նչ չափ կը ներկայացնեն:

Բարեգործականը ազգային հաստատութիւն մըն է, հայ ժողովուրդի զբաղմունք ու զոհողութեան ոգիովը երեսն եկած, եւ ամէն հայու իրաւունքն է քննադատել դայն եւ մատնանշել այն սխալներն ու թերութիւնները որ կրնան Բարեգործականինը ըլլալ: Ոչ մէկ մարդկային հաստատութիւն կրնայ յաւակնիլ ինքզինքը անսխալ նրկատել, եւ Բարեգործականն ալ՝ իրերեւ մարդկային հաստատութիւն, կրնայ իր սխալներն ունենալ, եւ առարկայ դառնալ արդար քննադատութեանց: Բայց եթէ ամէնուն իրաւունքն է քննադատել դայն, պէտք է այդ քննադատութիւնը կատարուի անաշու ու բարեացակամ ոգիով: Երբ այդ ոգին գոյն կը փոխէ եւ կ'ըլլայ թշնամական, անոր մէջ (Բարեգործականին) ամէն բան սեւ ու սխալ տեսնելու կարճատեսութեամբ, այդ ոգին կը խախտէ քննադատութեան արդար հիմք, եւ կը կորսնցնէ իր շինիչ ու սրբազրու արժէքը: Շինելու եւ կատարելագործելու գործիք մը ըլլալէ աւելի, կ'ըլլայ քանդուածի գործիք մը: Ու այդ քննադատները պիտի նմանին, ինծի համար, մեր թշնամիներուն, որոնք այս կամ այն հայուն, այս կամ այն հայ կազմակերպութեան սխալը կամ յանցանքը տեսնելով,

իրենց սեփական նկատումներով, ազգը ամբողջ նկատեցին յանցաւոր, անտեսեցին անոր բոլոր լաւագոյն կողմերը և հայ ժողովուրդի արմատին զրկն ոճրագործի իրենց կացինը, քանդելով բնաշխարհի մէջ հայկական կեանքն ու աշխատութիւնը: Եւ ըսել որ այդ քննադատները պիտի ուղէին ըլլալ ամէն բան, բայց ոչ մեր թշնամիներու մը տախտակեամբ տողորուած ոճրագործներ:

Բարեացակամ քննադատ մը պիտի տեսնէր, անաչառ և անկողմնակալ ոգիով, Բարեգործականի արդիւնաւորութիւնները. իր գոյութեան այս անցեալ քսանըջորս տարիներու ընթացքին մէջ, և ասոնք պիտի գնէր նժարին մէկ կողմը և միւս կողմը՝ պիտի գնէր անոր իրաւ կամ կարծեցեալ սխալներն ու թերութիւնները և կը հաւատամ թէ պիտի տեսնէր այդ արդիւնաւորութիւններու հսկայական առաւելութիւնը՝ թերութիւններու բազմաթիւ և պիտի եզրակացնէր. «Բարեգործականը իր թերութիւններով հանդերձ, օգտակար կազմակերպութիւն մըն է. պէտք է ուրեմն զայն նրկատել ազգային պատուարեր պէտք մը և բոլոր ուժով քաջալերել զայն.» և թերութիւնները նշանակելով քաղաքապար և ազնիւ ոգիով մը՝ անոր վարիչներու ուշադրութիւնը դարձնել անոնց բարձու միջոցներուն վրայ, կարելիութեան սահմանին մէջ:

Հայ ժողովուրդը պէտք չէ ոչ մէկ ատեն, տկանջ կախէ այն չարամիտ քննադատներուն, որոնք արդարութենէ և ճշմարտութենէ դուրս՝ ամէն զէնք կ'ուզեն գործածել Բարեգործականի գոյութիւնը և գործունէութիւնը քանդելու համար. վասն զի, ան, Բարեգործականը, մեր այս վերջին աղէտքի օրերուն, եղաւ նախախնամութիւն մը, և մեզմէ անոնք որ, (Թուրքիոյ հայերու գրեթէ ամբողջութիւնը) ենթարկուեցան այդ աղէտներուն, դժուարութիւն պիտի չքաշեն Բարեգործականի աշխատութիւնը և նախաձեռնութիւնը տեսնելու իրենց միտերուն, ոսկորներուն և արիւնին մէջ տարրացած:

Այդ քննադատները աւելի լաւ կ'ընեն ուսումնասիրելով Բարեգործականի 24 տարիներու կեանքը, տեսնելու համար այդ ուսումնասիրութեան մէջ, իրենց փաստութեւ և խժրժանքներու սնանկութիւնը: Եւ ինչ որ զարմանալի է, երբ մենք կը ջա-

նանք վարկաբեկել այդ կազմակերպութիւնը, բոլոր օտարները որ մեզ սիրած են ու ծառայած են մեզի, մեր աղէտքի օրերուն, և որոնք չուենին մեր կիրքերն ու նախապաշարութիւններ մեր ազգային գործերուն ու հարցերուն շուրջ, առանց բացատրութեան, գնահատած են զայն և հայուն կենսականութեան մէկ փառաւոր էջը տեսած են անոր մէջ, և այս մարդիկը չէզոք գիտողներն են, որոնց գնահատութիւնը և վերալուծիւնը վստահելի են ամէն կերպով:

Եւ մենք, այսօր իսկ, չենք ճանչնար Բարեգործականը, չենք հետաքրքրուիլ անոր կեանքով ու գործունէութեամբ, և շատ անգամ կը տարուինք, տղէտի տրկարութեամբ և կարճատեսութեամբ, Բարեգործականի հակառակորդներու կողմէն անոր դէմ ստեղծուած նպատակաւոր հալածանքներէն: Քննադատեցէք Բարեգործականը, եթէ կ'ուզէք, մէկ պայմանով միայն, քննադատելէ առաջ ճանչցէք զայն:

Եւ ես այսօր նպատակ դրած եմ ինծի, ամփոփ գիծերու մէջ, ճանչնել Բարեգործականը թիւերու և իրողութիւններու վրայ հիմնուած, որոնք խօսքերէ, ըսիք ստաներէ աւելի պերճախօս են:

Երբ Սուլթան Համիտի հայահալած բռնապետութիւնը կ'սպաննէր Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, ամէն ազգային կազմակերպութիւն և հանրամուէր գոհարերող նախաձեռնութիւն, երբ Միացեալ Բնկերութիւններն կը ստիպուէին լուծուիլ և դադրեցնել իրենց օգտաշատ գործունէութիւնը գաւառացի հայերու մէջ, կրթական ու տրնտեսական գետնի վրայ Եգիպտոսի մէջ, 1906 ին, քանի մը հեռատես և ազգասէր մարդիկ իրար կուգային և քաղաքական կաշկանդումներէ գերծ երկրի մը մէջ, հիմը կը գնէին Բարեգործականին՝ անոր հիմնական նպատակ գծելով:

Ա. Օթանդակել Հայ ժողովուրդին և Մայր-Հայրենիքին մտաւոր և բարոյական զարգացման:

Բ. Օգնել անոնց նրկական և տրնտեսական վիճակին բարելաւման:

Գ. Քաջալերել սոյն արդիւնքները յառաջ բերելու ծառայող ամէն ձեռնարկ և հրատարակութիւն:

Եւ ասիկա ինքնին խօշոր ծրագիր մըն էր զոր առաջադրած էին հիմնադիրները և

գոր կը ներկայացնէին իրենց ազգն ու ժողովուրդը սիրող ամէն հայու և համայնքի: Անշուշտ առաջին օրէն չէին կրնար անուշանել իրենց նպատակը, ամբողջութեամբ ևս լայն սահմանի մը մէջ, իրագործելու յոյսը. ապագային ևս հայուն ազգասիրութեան վրայ հաւատք ունէին, այդ ապագան և հայուն այդ զոհող ոգին մէջ տեղն է հիմա, Բարեգործականի ստացած կարեւորութեամբ և անոր կատարած ու կատարելիք մեծ գործովը:

Ի՞նչ ըրած է Բարեգործականը այս 24 տարիներու կարճ ժամանակին մէջ: Անիկա հազիւ կազմուած՝ զեռ սաղմնային ըսուելու չափ վիճակի մը մէջ, ինքզինքը կը գտնէ Կովկասի արկածեալներուն և Հայաստանի սովիւներուն դիմաց (1906-1907), ևս կ'սկսի իր առաջին նպաստները բաշխել այդ խեղճներուն և անոնց ի նպաստ հանգանակութեան ձեռնարկել: Նոյն ատեն նպաստ կը հասցնէ Մուշի Ս. Կարապետի, Առաքելոց վանքի, Վանի Ս. Գէորգի և Խարբերդի ամերիկեան որբանոցներու և կը սատարէ անձկութեանց մատնուած դպրոցներու և դպրեմանքներու, անոնց անհաստատ գոյութիւնը ամրապնդելով:

1908 ին, օսմանեան սահմանադրութիւնը կը հռչակուի և պահ մը մեղ կը մատնէ խելայեղ ու խելակորոյս միամիտ խանդավառութեան մը, աղէտքը չուշանար, Առանայի կոտորածը կուգայ Կիլիկիան հայութիւնը մատնելու եղբրական վիճակի մը: Աւերում ու քանդում, տնտեսական կեանքը կասած, Ազգ. կեանքը մեռած, զրպրոցները փակուած, և որբերու ստուար թիւ մը, հոգեւարքի գալարումներով: Բարեգործականը Քէլէկեան Խանի նուիրատուութեամբ և իր իսկ հովանաւորութեամբ կը բանայ Տէօրթ-Եօլի մէջ որբանոց մը, այդ որբերը կրթելու ու պատասպարելու համար. նոյն ատեն կը հիմնէ վարժապետանոց մը՝ Վանի մէջ, Բարձրագոյն Նախակրթարան մը՝ Մուֆարդինի մէջ, և 37 նախնական վարժարաններ, մասնաւորապէս թրքախօս, քրդախօս և արաբախօս շրջանակներու մէջ:

Հայկական դժբախտութիւններն իրար կը հալածեն, և ընդհ. պատերազմը կուգայ իր աննման արհաւիրքովը հայուն գոյութիւնը վտանգել: Բարեգործականը, կ'ընէ իր կարելին, այդ եղական փոթորիկէն փրկ-

կելու հայուն գոյութեան խրեակները, անհամեմատ աղէտքի մը դիմագրաւելով: Այս միջոցին է որ Սուէտիոյ հայ ժողովուրդը, թրքական բռնապետութեան դէմ ինքնապաշտպանութեան դիմելով, իր բոլոր ունեցածները թողած՝ և քալլ առ քալլ կուռելով՝ կը հասնի Միջերկրականի եզերքը՝ ուր դաշնակից նաւերու միջոցաւ կը փոխադրուի փօր-Սախա: Ամբողջ ժողովուրդ մը, ամէն բանի կարօտ, և Բարեգործականը՝ Հայ ժողովուրդին զգացումներուն վրայ վստահ՝ փօր-Սախաի մէջ, այդ ժողովուրդի զաւակներուն համար՝ (2500 որբեր) կը բանայ Սիսուան վարժարանը և մանկապարտեզը և անոնց կը հասցնէ հաց, զգեստ, բնակարան, զիրք ու վարժապետ: Նոյն ատեն հոն կը հիմնէ արհեստանոց, այրիանոց, հանդերձատուն՝ պատասպարան և գործ ապահովելով՝ այդ աղէտեալ ժողովուրդի բազմութեան:

Տարիներով սոսկում պատճառող մատնողութիւններէ վերջ՝ ընդհ. պատերազմին մեղի ի նպաստ վերջաւորութիւնը կը սկսի ուրուագծուիլ, հին կործանարար տիրապետութիւնը վերջ կը գտնէ տակաւ առ տակաւ, Պաղեստինի, Իրաքի, Սիւրիոյ և Կիլիկիոյ մէջ, և զինադադարը կուգայ փակել թշնամութեանց ընթացքը: Բարեգործականը միշտ գործի վրայ է. պատերազմի աղէտեալներուն հաց, հանդերձ և զեղ կը հասցնէ, թանկագին կեանքեր փրկելով: Այդ նպատակով կը հիմնէ Գահիրէի մէջ հանդերձատուն և միթերանոց, Դամասկոսի մէջ, հիւանդանոց և պալատատնարան, հիւանդանոց և Քէլէկեան ու Սիսուան կրկին որբանոցներ՝ Տէօրթ-Եօլ, հիւանդանոց, որբանոց և հանդերձատուն՝ Մեքսիկո. հիւանդանոց և որբանոց՝ Հաճըն. այրիներու արհեստանոց՝ Ատանա. դարմանատուն և գործատուն՝ Տարսն. ապաստանարան՝ Քիլիս. Գաղթատուն՝ Հալէպ. որբանոց՝ ուրֆա. որբանոց՝ Մուսուլ, և «Սիսուան» նախակրթարաններ, Սուեիոյ, ուր փոխադրուած էր Սուէտիոյ տարազիր ժողովուրդը՝ իր բնիկ երկրին մէջ:

Այս միջոցներուն կը պատահի Կիլիկիոյ պարպումը, Յրանսացիներու կողմէն թուրքիոյ ի նպաստ. նոր աղէտք, նոր թշուառութիւններ, Տէօրթ-Եօլի Քէլէկեան և Սիսուան որբանոցները՝ Պէլլուսթ կը փոխադրուին, իրենց որբերով ևս պաշտօնէու-

թեամբ. Ատանայի մէջ գոյութիւն ունեցող հաստատութիւնները կը փակուին, մեծ վրնասներ պատճառելով կեանքի և հարստութեան, կը մնան միայն Սիւրիոյ սահմանին մէջ գտնուած հաստատութիւնները: Միջազէտքի մէջ խոնուած հայ որբերը, մեծագոյն մասամբ վանեցի, Բարեգործականը նախաձեռնարկ կ'ըլլայ, Նիյր-Իսթ Բըլիֆի օգնութեամբ և Կարակէօղեան եղբայրներու բարերարութեամբ, փոխադրել աւելի ապահով և մօտ տեղ մը, Երուսաղէմ, ուր կը կազմուին Արարատեան և Վասպուրական որբանոցները, նախապէս Ս. Յակոբեանց մենաստանին մէջ, ապա աղջիկներու բաժինը փոխադրելով՝ Յունաց Սաչապանքը:

Բարեգործականը աշնուհետեւ, նոր պէտքերու համակերպելով, կ'աւելցնէ Սիւրիոյ մէջ իր հաստատութիւնները, եւ կը հիմնէ պատասպարան-աշխատանոց մը, Պէյրութ, չափահաս որբուհիներու համար. «Կիլիկեան» արհեստանոց որբանոցը, կանանց կայանը, գաղթատունը, Ապուրի տունը՝ Հալէպի մէջ:

Այս աղէտքներու անսպառ շարանին կը յաջորդէ Զմիւռնիոյ գրաւումը և հրդեհումը թիւրք բանակի կողմէն, և ասոր հետեանքով ժողովրդային նոր տեղափոխութիւններ եւ նոր աղէտներ, Բարեգործականը կը հասնի այդ նոր ցաւերուն, եւ դարմանատուններ կը հիմնէ Աթէնք, Բիրէ և Միտիլլի. կանանց աշխատանոցներ, Աթէնք և Սելանիկ. չափահաս որբուհիներու կայան՝ Կահիրէ. կը բանայ Նուպարեան Վարժարանը՝ Ալեքսանդրէթ: Նպաստ կը հասցնէ առողջապահական եւ բարեսիրական հաստատութեանց ու գաղթականներու վարժարաններուն, Լիբանան, Սիւրիա, Յունաստան եւ Պուլկարիա ու Պաղեստին. նոյն ատեն գաղթականները մայր երկրին մէջ տեղաւորելու մտահոգութեամբ նպաստ կուտայ, մօտաւորապէս 17000 սուկի, Հայաստան գաղթողներու: Իրեն եղած մասնաւոր կտակներու տրամադրութեամբ, Հայաստանի մէջ կը հիմնէ Նոր-Եւդոկիա գիւղը, երեք գիւղային վարժարաններ, Երեանի մէջ Դարուհի Յակոբեան մայրանոցը և Մարի Նուպար ակնաբուժարանը: Գլուխ կը կանգնի Շիրակի երկրաշարժի աղէտեալներու ի նպաստ հանգանակութեան եւ կը յաջողցնէ զայն: Եւ իր

մնայուն հաստատութիւնները տնտեսելով հանգերձ, ձեռք առած է հիմա Նուպարաչէնի կառուցման հսկայական գործը, որուն հանդանակութիւնը կը կազմէ ներկայիս իր զլխաւոր նպատակներէն մէկը:

Բարեգործականը բոլոր այս ձեռնարկները յաջողցուցած է վստահելով Հայ ժոժովուրդի ազգանուէր զոհողութեան, եւ պէտք է ըսել թէ խաբուած չէ իր ակնկալութիւններուն մէջ. ժողովուրդը տեսնելով որ ամուր հիմերու վրայ հաստատուած վստահելի կազմակերպութեան մը զիմացը կը գտնուի, ազգային ցաւերը դարմանելու իր բարեսիրական զգացումներուն մէջ՝ առաջնորդուած է Բարեգործականէն և լսած է անոր կոչերը, պաշտպանելու համար հայ գոյութիւնը, աղէտքներու իրերայաջորդ անօրինակ վազքի մը մէջէն: Ի՞նչ պիտի ըլլար հայուն վիճակը, եթէ Բարեգործականը գոյութիւն չունենար այս աննախընթաց աղէտներուն մէջ. ժողովուրդը տուած է ասոր պատասխանը. «Տէր չունեցողը կուտ մը չարժեր»:

Բարեգործականը ի՞նչ ստացած է հայ ժողովուրդէն՝ իր այս գործունէութիւնները արդիւնաւորելու համար. ցուցակ մը որ աչքիս առջև ունիմ, կը պատկերացնէ Բարեգործականի հասոյթներու և անոնց գործածութեան համագումարը 1906-1927 տարիներուն, զրիթէ 20 տարուան հաշիւ մը:

Անդամավճար, մուտքի գրամ և նըպաստ ստացած է Եգ. Ոսկի. 761,001 Այս գումարէն վրճարած է աղէտեալներու եւ զանազան 117, 225 Որբերու և որբանոցներու 223, 098 Կրթական նպատակներու 26, 089 Հայաստանի 96, 753 463, 165

մնացորդ 297, 836

Այս մնացորդ 297,836 գումարէն հանելով վարչական ծախքերը, կը մնայ Բարեգործականի Հիմն. և Մասն. անձեռնմխելի գումարները:

Ասկէ զատ աչքիս տակ ունիմ նաեւ Բարեգործականի 1928 տարուոյ ամբողջական հաշուետուութեան մէկ պատկերը՝ ուրկէ կ'երեւայ թէ Բարեգործականի հիմնական

անձեռնմխելի գրամագլուխը, այդ տարեւոյ վերջ կը հասնի 58736 Անգլ. ոսկիի, գոյացած անդամներու մուտքի գրամներէն եւ անդամովճարներու $\frac{1}{6}$ էն. ասկէ զուրս ունի նա մասնաւոր գրամագլուխ մը՝ 710,203 Անգլ. ոսկի՝ որոշ նպատակներու համար եւ զած կտակներէ գոյացած եւ հետեւաբար անձեռնմխելի. որով՝ Բարեգործականի անձեռնմխելի գումարը կը հասնի՝

58,736 իր սեփին. հիմն. գրամագլուխը 710,203 մասնաւորներէն կտակուածները

768,939 Անգլ. ոսկի

Այդ երկրորդ գումարին մէջ կը մտնէ Մեկքոնեան եղբայրներու հսկայ բարերարութիւնը, որ ինք մինակը կը կազմէ անոր 578,427 Անգլ. ոսկիի մասը:

Այս հաշիւները մեզի կը ներշնչեն սա խորհրդածութիւնները՝ Բարեգործականի այնքան համբաւուած հարստութիւնը կը բաղկանայ լոկ իրեն սեփական 58,736 Անգլ. ոսկիի համեմատ գումարէն, եւ Բարեգործականը իր բազմաթիւ հաստատութիւններու պէտքին հասնելու համար, տրամագրելի ունի այդ վերջին գումարին տոկոսը, անդամովճարներու $\frac{5}{6}$ ը, որ կը խորհիմ թէ մեծ գումար մը չեն կազմեր եւ ոչ մէկ աւտեն կրնան բաւել գոցելու իր հաստատութեանց ծախքերը, զորս անտեսելու համար կը կարօտի իր անդամներու թիւին յաւելման եւ ժողովրդային բացառիկ նպատաներու՝ ինչպէս է Որբերու կիրակիին հասոյթները, եւ ուրիշ մանր մունր հասոյթներ եայլն: Իր սեփական հասոյթներու վրայ զաղափար մը տալու համար, կը բաւէ աչքի առջեւ ունենալ իր գանձումը 1928 տարւոյն մէջ. մուտքի տուրք 422. անդամովճար 6,380. անորոշ նուէրներ 356, որոնց ամբողջական գումարն է 7,058, ասոր վրայ պէտք է աւելցնել իր սեփական գրամագլուխի եկամուտը, 3,427, ամէնը կ'ընէ 11,485, ասկէ կ'ելլայ 1,385 ոսկին, անձեռնմխելի գումարին ինկած բաժինը, որով գուտ իր հաստատութիւններուն տրամագրելի հասոյթ կը մնայ 10,100 ոսկի, որ աննշան գումար մըն է՝ անբաւական իր ընթացիկ ծախքերուն եւ պէտքերուն. որով իր պէտքը գոցելու համար կը կարօտի մասնաւոր նպատակներու, ինչպէս է որբերու համար հաւաքուած գրամը, որ այդ տարուան մէջ տուած է 8,876 ոսկի =

գումար 18,976 ոսկի, տրամագրելի այդ տարուան մէջ իր սեփական ձեռնարկներուն ի նպաստ: (Այս գումարները կը հաշուին Անգլ. ոսկիով):

Բարեգործականի հասցէին ուղղուած մեղադրանքներուն մէջ ամէնէն մեծն է. «նստած է հսկայ գումարներու վրայ եւ զանոնք փակած է երկաթ բալլիքներու տակ եւ անտարբեր կը դիտէ Հայ անապատ ցաւերը»: Վերը ներկայացուած հաշիւը երեւան բերաւ այդ մեծ հարստութիւնը = 58,736 ոսկի. զոր եթէ ուզէինք բաժնել Հայ ժողովուրդի թիւին վրայ (այդ թիւը մօտաւորապէս 2 միլիոն հաշուելով) մէկ հայու պիտի իյնար 2.5 դրուշ, եւ չեմ կարծեր թէ այս վերջին գումարը կարենար մեղմել հայ ցաւը, նկատի ունենալով որ ներկայիս կարօտ չեղող հայ չի կայ, ասիկա թարմ սոխի եւ մայրամուտի արժէք մը իսկ պիտի չներկայացնէր: Միւս կողմէն երբ նկատի կ'ունենանք այդ անձեռնմխելի գումարին կարեւորութիւնը կազմակերպութեան տեսականութեանը եւ շարունակութեանը մասին, այդ գումարի բաշխումը առաջարկել պիտի նշանակէր կազմակերպութեան մահացումը, ինչ որ թերեւ պիտի ուրախացնէր իր թշնամիները. բայց ոչ մէկ ազգասէր հայը Անոնք որ այդ առաջարկը կ'ընեն, կը նմանին մեր կողմերու խաւով լազերուն որոնք կոյս անտառները, թմբիներէ կազմուած՝ կը փճացնէին, քանի մը զրուշի թմբի ծաղիկ ծախելու կարճատեսութեամբ եւ դարաւոր ծառերը զետին կը տապալէին, առանց խորհելու թէ այդ ծառերը շահու մնայուն աղբիւր մը կրնային ըլլալ իրենց ձեռքին տակ:

Վերջին խօսք մը, Հայ ժողովուրդ, անոնք որ կը պոռան ձեզի եւ կամ կը փրփրան ձեր ականջներէն վար. «Բարեգործականի գրամ մի՛ տաք» Բարեգործականի թշնամիները ըլլալու չափ եւ աւելի՝ ձեր թշնամիներն են. վասնզի Բարեգործականը ամուր հիմերու վրայ նստած է, ու չի փրկի այդ յարձակումներէն, շատ շատ անոնք կը ծառայեն բանի մը, պակսեցնել Բարեգործականի բացառիկ հասոյթները եւ ատով անկարողութեան մասնել զայն, ձեզի օգնութեան հասնելու համար ձեր դժբախտութեան օրերուն, այն չափով որ պէտք պիտի ըլլար: Այդ յարձակումները կը ծա-

ռային միայն զժրախտին, որրին, կարօտին, աղքատ վարժարանին նպաստի բաժինը պահեստներու։ Բարեգործականի թըշնամի եղողը՝ հայ ժողովուրդին թշնամին է ամէնէն առաջ եւ անոր զժրախտութիւնը անպաշտպան եւ անօգնական թողու ոճրագործ մտայնութիւնն է որ երեւան կը բերէ իր այդ ընթացքով,

Ժողովուրդները՝ իրենց արժէքը կը չինեն այն գործունէութիւններով՝ որոնք կը ձգտին այդ ժողովուրդի հաւաքական արժէքը ներկայացնել, իրրեւ մարդկային ընտանիքը կազմող մէկ մասնիկը՝ իրենց հողին եւ զգացումներու ազնուական արտայայտութեամբը, որ չափը կուտայ իրենց հողեկան բովանդակութեան։ Երբ օտարները մեզ ուզեն ճանչնալ, մեր տունները չէ որ կ'այցելին, այլ մեր եկեղեցիները, վանքերը, թանգարանները, դպրոցներն ու հաստատութիւնները՝ տեսնելու համար թէ այս ժողովուրդը իր սեփական կաշիի պահպանութեան մտածութիւններէն վեր, ի՞նչ ունի ամէնէն աւելի բարձր եւ ազնուական, որով կրնայ արժանի նկատուիլ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կողքին իր սեփական աթոռը զնելու եւ այս տեսակէտով հայ մտքի եւ սրտի ստեղծագործութիւնը եղող Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պատուաբեր գրաւական մըն է մեզի ալ աթոռ մը ապահովելու չափ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կողքին, մեր այլապէս բարձր եւ դարաւոր արժէքներու հետ։ Գիտնանք մեր արժէքները զընահատել, եւ զանոնք ուժովցնել, մեր պատիւը եւ մեր փրկութիւնը շինելով նոյն տուն։ Բարեգործականի հիմնարկութիւնը եւ զործը մեր պատիւն է եւ փրկութեան ապահովութիւնը։

Գ. ՄԽԱԼԵԱՆ

Մարդիկ իրենց բարիքներուն (հարսութեան) մասակարգներն են։ Աստուած, որ գերազայն Տէրն է, յանձնեց զանոնք հարստացնել՝ որպէս զի օգնեն աղիւսներուն։

Ոսկերեւան

ՅՈՐԵԼԵԱՆՆԵՐ

1930-ը նշանակելի տարի մը պիտի ըլլայ հայ ժողովուրդին համար, որ այլեւայլ առիթներով եւ կերպերով ծրագրած է գնահատել իր վաստակաւոր զաւակներու արժանիքը առաջիկայ րանի մը ամիսներու ընթացքին։

Ժամանակագրական կարգով ասոնց առաջինն է Ա. Ահարոնեանին գրական գործունէութեան Քառասնամակը։ Անցեալ տարի յայտարարուեցաւ Ա. Ահարոնեանի Յորելեանը եւ նոյն ասուն Սիւսն փութաց ողջունել մեծանուն Գրագէտը իրեն ընծայուելի Դրասպարակային յարգանքին առթիւ։ Ահարոնեան մեր նոր գրականութիւնը ստեղծագործող ոյժերուն ամէնէն փայլուններէն մէկն է։ Կ'ողջունենք ոսկի գրչի եւ գեղեցիկ խօսքի վարպետ՝ Ահարոնեանը, իր Յորելեանին առթիւ։

Երկրորդն է Փրօֆ. Կ. Թումայեանի ուսուցչական գործունէութեան Յիսնամեայ Յորելեանը, որ պիտի կատարուի Նիւ Եորքի մէջ։ Թումայեան Լոնտոն կը բնակի եւ իր Նիւ Եորք մեկնումէն յառաջ թէ՛ Լոնտոնի եւ թէ՛ Մանչեսթրի մէջ հանդէսներ կազմակերպուած են շնորհաւորելու համար վաստակաւոր ուսուցիչ։ Թումայեան մէկն է մտքի այն աշխատաւորներէն որոնք ուղղակի կրեցին համիսեան հալածանքներուն արհաւիրքները, ազգասէր եւ պարկեշտ հայեր ըլլալուն համար։ Փրօֆ. Թումայեան Անկիւրիոյ բանտին մէջ կրեց շղթաներուն ծանրութիւնը եւ գեղոցին պրկումը իր քաղցկեներուն վրայ, եւ իր գրուին ալ վրայ պիտի տար, եթէ իր ազնիւ Տիկնոջ աղաղակներով Անգլիա չազատէր զինքը, Թիւրքիայէն դուրս ելլելու պայմանաւ։ Փրօֆ. Թումայեան ողջամիտ, իր ազգը իրապէս սիրող փորձառու հայ մըն է, եւ հեղինակ պատմական գործերու։ Կ'ողջունենք Ազգային գործիչ եւ ուսուցիչ քաղաքատապալ Ռուսուցչապետը։

Երրորդ, Նիկոմիդիոյ քաղմերախտ Առաջնորդ Գեր. Տ. Ստեփանոս Ս. Արքեպս. Յովակիմեանի վաթսնամեայ Քահանայութեան Յորելեանը, որ պիտի կատարուի Յունիսի մէջ, Սօֆիա։

Ստեփանոս Սրբազանի եկեղեցական կեանքը անդու գործունէութիւն մը եղած է։ Կազմով առողջ, հոգիով ժողովրդանուէր, սկիզբէն ի վեր նուիրուած է Նիկոմիդիոյ վիճակին եւ հաւատարիմ մնացած է իր Աթոռին, զոր ստիպուեցաւ թողուլ տարագրութեան մէջ ալ իր ժողովուրդէն չզատուելու համար։

Ստեփանոս Սրբազան այն հազուագիտ առաջնորդներէն է որ ծերացած է իր Աթոռին վրայ եւ արժանի է Ծիծող տիտղոսին, իրրեւ իրապէս շինուորար Առաջնորդ մը, որ իր գործունէութեան խաբունկ հետքերը թողած է իր վիճակին ամէնէն յետին անկիւնն իսկ։

Մեր խորին համակրանքն ու յարգանքը ալեքառ Սրբազանին, իր վաթսնամեայ Քահանայութեան Յորելեանին առթիւ։